

Политичкиот плурализам во вестите на јавниот радиодифузен сервис

Вовед

Во едно современо, динамично демократско општество медиумите треба да бидат независни од владина, политичка или економска контрола и да произведуваат и дистрибуираат разновидни медиумски содржини. Медиумскиот плурализам е концепт којшто во себе обединува повеќе аспекти, од медиумска сопственост и правила за спојување на компаниите до услови во однос на програмските содржини при доделување дозволи на медиумите, воспоставување уредничка слобода, независност и определена мисија на јавните радиодифузни сервиси, професионализам на новинарите, врски меѓу медиумите и политичките актери, итн. Тој ги вклучува сите мерки што им обезбедуваат пристап на граѓаните до мноштво извори на информации, кои пак, им овозможуваат да формираат мислење без прекумерно влијание на едно доминантно гледиште.

Медиумскиот плурализам е предмет на обновен интерес на Европскиот парламент, кој од деведесеттите години на минатиот век па наваму, во неколку наврати ја повика Европската комисија да предложи конкретни мерки за негова заштита¹. Меѓутоа, различните консултации коишто Комисијата ги реализираше во последните петнаесетина години, доведоа до заклучокот дека ќе биде несоодветно Комисијата да покрене иницијатива за медиумскиот плурализам. Неуспешниот обид за донесување хармонизирачка директива за плурализам и медиумска сопственост во средината на деведесетите² ја демонстрираше политичката чувствителност и потребата за балансиран и реалистичен пристап кој ќе ги земе предвид спецификите на медиумските пазари во различните држави - членки. Постепеното проширување на Европската унија со земјите од Централна и Источна Европа кои се карактеризираат со релативно нови медиумски пазари и интензивните медиумски реформи уште толку ја намалија изводливоста и успешноста на униформен пристап за медиумски плурализам.

За унапредување на дебатата за медиумскиот плурализам, Европската Комисија изработи студија за индикаторите за медиумски плурализам во државите членки³. Целта на

¹ Последен усвоен документ е Резолуцијата на Европскиот парламент од 25 септември 2008 за концентрацијата и плурализмот во медиумите во Европската унија.

² Европска комисија (192). Зелена книга за плурализам и медиумска концентрација на внатрешниот пазар: Проценка на потребата за акција на Заедницата, Зелена книга на Комисијата, COM (92) 480 final, Брисел, 23 декември 1992.

³ *Independent study on indicators for media pluralism in the Member States - Towards a risk-based approach*. Студијата е реализирана во периодот меѓу февруари 2008 и јуни 2009 година.

оваа студија е развивање надзорен инструмент за оценка на степенот на медиумски плурализам во државите - членки на ЕУ и идентификување на ризиците за таквиот плурализам врз основа на неколку индикатори, опфаќајќи ги релевантните правни, економски и општествено - културни елементи.

Политички плурализам: дефинирање и ризици по неговото постоење

Составен дел, или еден од елементите на медиумскиот плурализам е политичкиот плурализам⁴. Не постои општоприфатена дефиниција за овој поим, особено не во легислативата на државите – членки на ЕУ или пак, оние кои се стремат кон членство. Судејќи според законските норми, законодавците обично користат „растегливи дефиниции“, така што, најчесто, условите се информациите да бидат балансирани, објективни, непристрасни и програмите да бидат отворени за различни политички гледишта и мислења.

Според авторите на *Независната студија за индикаторите за медиумски плурализам во државите членки – кон пристап заснован на ризик* политичкиот плурализам во медиумите се однесува на непристрасно, разнообразно претставување и изразување (на пр. пасивен и активен пристап) на различни политички и идеолошки групи, вклучувајќи ги ставовите и интересите на малцинствата, во медиумите. Оваа дефиниција е двострана: прво таа ги вклучува капацитетот и можноста на сите социјални сегменти, со нивните, најверојатно различни политички/идеолошки ставови и интереси⁵ за досегање до јавноста преку медиумите (без разлика дали овие сегменти ги поседуваат медиумите или медиумите им се наклонети ним или пак медиумите ги поседуваат трети страни) и второ, го означува спектарот на политички и идеолошки гледишта, мислења и интереси, опфатени со или претставени во медиумите. Поради потенцијалот активно да ги претстави сите овие сегменти политичкиот плурализам е суштински аспект на медиумскиот плурализам и служи како витален (пред)услов за постигнување и зачувување на кое било демократско општество и за информирање на граѓаните.

⁴ Во Објаснувачкиот Меморандум на Препораката П (99) 1 на Советот на Европа за мерките за промовирање на медиумскиот плурализам, две негови карактеристики се експлицитно споменати и разјаснети како негови главни компоненти: (1) политичкиот плурализам, кој се однесува на потребата, во интерес на демократијата, различни политички мислења и ставови да бидат претставени во медиумите. Демократијата ќе биде загрозувана доколку еден глас со моќ да пропагира единствено политичко гледиште ќе стане премногу доминантен“ и (2) културен плурализам.

⁵ Во рамките на оваа дефиниција на политички плурализам, „социјалните сегменти“ се сфаќаат надвор од она што е вклучено во аспектите на социјалните карактеристики на културниот плурализам. Оттука, „социјалните сегменти“ вклучуваат социјални групи со споделени социјални карактеристики како на пример класа, возраст или друго, коишто не се релевантни за димензијата на културен плурализам туку ја формираат основата за одредени политички интереси, ангажман и организации (на пример трговски здруженија, младински организации, итн.)

Политичкиот плурализам може да се набљудува и да се оценува од различни перспективи: внатрешен плурализам, надворешен или плурализам на публиката:

- *Внатрешниот политички плурализам* се однесува на разновидноста на политичките/идеолошките гледишта опфатени со или изразени низ различните медиумски програми, како и на степенот во кој медиумите ги одразуваат гледиштата на целиот политички спектар на општеството;

- *Надворешниот политички плурализам* се однесува на политичките врски на медиумските сопственици и вклучува степен на (не)зависност на сопствениците од политичко здружување, политичко дејствување/не - дејствување, владина финансиска поддршка и менаџерска контрола како и (пре)доминантност на одредени типови на политичка сопственост и/или притисок врз одредени медиуми, на пример повеќе врз телевизијата и весниците, а помалку врз радиото или интернетот.

- *Политичкиот плурализам на публиката или корисниците* се однесува на достапноста до граѓаните (во смисла на волја или иницијатива) и можностите (во смисла на вештини) за пристап, критичко оценување, консумирање или активно користење на медиумите преку извлекување, анализирање и/или поддржување на одредени политички верувања и мислења кои се пропагираат преку медиумите.

Регулаторната заштита на политичкиот плурализам, која од една страна им обезбедува пристап на различни политички актери и групи и од друга страна, го штити правото на јавноста да биде информирана на коректен и целосен начин за мноштвото политички гледишта во рамките на општеството, се обезбедува преку правната рамка. Меѓутоа, во легислативата често се присутни одредени недостатоци/ризици по плурализмот или како што ги идентификуваше истражувањето на Независната студија во 27-те земји - членки на ЕУ:

- регулаторната рамка не може да спречи прекумерно или ексклузивно претставување или промовирање на политичките верувања и идеологијата на владејачката партија (партии) во медиумите;

- регулаторната рамка не може да спречи прекумерно новинарско или уредничко преферирање и позитивно/пропагандистичко покривање на одредени политички партии и идеолошки мислења;

- регулаторната рамка не може да спречи отсуство или прекумерно претставување на одредени политички или идеолошки мислења и позиции во општеството, вклучувајќи малцинства или легални, но екстремистички идеи за политичкиот спектар;
- регулаторната рамка не гарантира праведна распределба на медиумскиот простор за опозициските политички групации;
- регулаторната рамка не обезбедува соодветни правни лекови во врска со погрешно претставување во медиумите (како на пример право на одговор);
- регулаторната рамка не може да спречи прекумерно присуство на медиуми коишто се управувани и се под финансиско влијание на политички групи, политички партии;
- регулаторната рамка не може да спречи прекумерен политички притисок врз програмските содржини поради политичка сопственост и/или притисок врз одредени медиуми на национално/локално ниво;
- регулаторниот и институционалниот систем не можат да го спречат отсуството на одредени политички групи и идеолошки заедници од јавна дебата и избори (гласање) што е резултат на незадоволителна и помала застапеност на малцинските гледишта во медиумите.

Покрај ризиците од аспект на правна/регулаторна перспектива, идентификувани се и ризиците од економски и социо-демографски аспект. Така, потенцијални ризици од економски аспект се: еднострано влијание врз медиумите од една политичка група (без разлика дали владина или некоја друга партија); недоволно претставување одредени политички/идеолошки групи во општеството и недоволно претставување на малцинствата кои имаат политички интерес во одреден временски момент.

Едностраното влијание врз медиумите од една политичка група се однесува на влијанието што таа група може да го има преку контролирање на доделувањето на дозволите и со тоа ограничување на влезот на пазарот и/или преку поседување медиуми, влијаејќи на тој начин врз општеството и однесувањето на противничките партии кои не поседуваат или не се поврзани со медиуми. Индикатори на овие ризици се:

- структурна контрола на доделувањето дозволи

- еднаквост на политичката наклонетост на приватните медиуми со застапеноста на партиите во Парламентот (кога медиумот е наклонет кон некоја партија, дали степенот на наклонетост е еднаков со застапеноста на партијата или има нерамнотежа којашто може да влијае врз поддршката на партијата во иднина).

Ризици од социо-демографски аспект се:

за внатрешниот плурализам:

- прекумерна или ексклузивна презентација или промоција на политичките верувања и идеологијата на владејачката партија (партии) во медиумите; прекумерна новинарска и уредничка наклонетост и позитивно/негативно пропагандистичко покривање на одредени политички партии и идеолошки мислења;

- отсуство или недоволна распределба на медиумскиот простор за опозициските политички групи, ограничување на правото на одговор и промовирање алтернативни политички програми;

- отсуство или недоволно медиумско претставување одредени политички или идеолошки мислења и позиции во општеството, вклучувајќи ги малцинствата или екстремистичките идеи во политичкиот спектар;

- стереотипно, неправедно или дискриминирачко медиумско портретирање на одредени политички групи во општеството, вклучувајќи политички иницијативи засновани врз етнички, религиозни, полови, разлики во однос на сексуалната ориентација, инвалидитет, возраст или разлики во поглед на животната средина;

- медиумска содржина под директно влијание на идеолошките гледишта на репортерите, продуцентите;

- недостиг од/или недоволна разновидност на идеологии и гледишта претставени од медиумските професионалци, вклучувајќи гледишта на малцинствата (релевантни аспекти, рамки и агенди кои недостигат во вестите и другите програми);

- отсуство или оскудно претставување на новинари и медиумски работници од политичките малцински или опозициски групи;

- отсуство на одредени политички групи и идеолошки заедници од јавната дебата и изборите (гласање) што е резултат на незадоволителна и помала застапеност на малцинските гледишта во медиумите;

- посебен и ексклузивен систем на претставување на политичките и идеолошките гледишта од посебни/одредени медиуми (на пример, присуство на медиуми целосно посветени на поддржување одредена идеологија, политичка партија).

за надворешниот плурализам:

- претерано присуство на медиуми коишто се управувани и се под финансиско влијание на политички фигури, политички партии; медиуми во државна сопственост;

- активно присуство на пазарот и прекумерен удел во публиката преку различни медиуми кои ги поседува иста политичка фигура, политичка група или политички наклонети индивидуи;

- прекумерен политички притисок врз програмата што се должи на политичката сопственост и/или притисок врз одредени медиуми на национално/локално ниво;

- прекумерен политички/идеолошки притисок и/или контрола врз производството на содржина и нејзина дистрибуција поради политичка сопственост и/или притисок врз производството на одредена медиумска содржина и дистрибутивните капацитети.

за плурализмот на публиката/корисниците:

- политичка „ранливост“ на публиката поради политичка неписменост на граѓаните, којашто може да биде рефлектирана во тоа дали граѓаните се способни да бараат програми и информации коишто понатаму можат да ги искористат при избирањето/„казнувањето“ на политичарите за време на изборите; ова се смета како (не)способност за активно користење на медиумите за политичко информирање и свесно донесување одлуки;

- прекумерно еднострано/тенденциозно идеолошко влијание врз публиката преку приспособена политичка пропаганда во медиумите;

- влијаење врз политичките преференци на граѓаните поради политичката наклонетост на медиумските сопственици.

Европски регулаторни пристапи за обезбедување политички плурализам во медиумите

Во некои европски земји, во самите закони за аудиовизуелните медиуми се пропишани условите за обезбедување политички плурализам. Во други тоа е уредено со подзаконски акти на регулаторните тела, а постојат и такви во кои политичкиот плурализам се третира во принцип, преку обврската на медиумите да обезбедат избалансирани и објективни информации и да промовираат разновидност на мислења. Во поглед на интерпретацијата на поимот „обезбедување избалансирани информации“, утврдени во легислативата за електронски медиуми во неколку европски земји, можни се неколку опции⁶:

- еднаков третман на политичките партии/страни во вестите: речиси е невозможно да се спроведе овој принцип во практика;
- претставување во вестите согласно парламентарната застапеност: ова решение може да биде ограничувачко за партиите со мала парламентарна застапеност;
- застапеност согласно испитувањата на јавното мислење: оваа интерпретација може да се покаже како неверодостојна;
- моделот на три страни согласно кој времето треба да биде поделено на следниов начин: 1/3 за владата, 1/3 за партиите кои ја сочинуваат владата и 1/3 за опозицијата.

Мониторингот за присуството на партиите, политичарите во вестите и актуелно - информативните програми е во директна зависност од правната рамка, и додека во некои земји е постојана активност на регулаторните тела (Романија, Србија, Босна и Херцеговина, Франција, Унгарија, Италија и Шпанија - Каталонија), во други мониторингот се спроведува периодично или ад-хок.

Во Франција, надвор од изборниот период, радиодифузерите треба да обезбедат баланс меѓу времето за членовите на Владата, парламентарното мнозинство и парламентарната опозиција. Доколку не е оправдано поради актуелните состојби, времето за претставниците од парламентарната опозиција не може да биде помалку од половина од кумулативното време на претставниците од Владата и од парламентарното мнозинство.

Во Португалија, во член 40 од Уставот е утврдено дека политичките партии, синдикатите, професионалните и трговски организации со национален опфат, во согласност со нивната големина и застапеност (број на претставници) и во согласност со објективни критериуми коишто ќе бидат дефинирани со закон, имаат право на време за емитување на јавните радио и телевизиски сервиси. Времетраењето, периодот на емитување во текот на денот (меѓу 19:00 и 22:00 часот на телевизија, односно меѓу 10:00 и 20:00 на радио) бројот на

⁶ Dr. Laszlo Majtenyi, Presentation *Political pluralism in the electronic media in Hungary*, Dublin, 30 October 2008

емитувања во определен временски период (не повеќе од еднаш во текот на 15 дена), деновите во кои може да се емитува (забрането е вакво емитување за време на викенди и национални празници), попрецизно се утврдени во Законот за радио и Законот за телевизија.

Во Британија, регулаторниот режим за секој лиценциран канал на јавниот сервис вклучува: а) услов за партиско - политички емитувања и емисии поврзани со референдумските кампањи и б) услов имателот на дозволата да ги почитува правилата за партиско-политичките емисии и емисии поврзани со референдумските кампањи, дефинирани од Ofcom.

Во Австрија јавниот радиодифузер мора да емитува информации за политичките партии во согласност со бројот на места во Парламентот.

Во Холандија, регулаторното тело доделува време за емитување на национално ниво на оние политички партии кои добиле едно или повеќе места во Првиот или Вториот дом на Парламентот на последните избори.

Според Законот за радиодифузна дејност на Естонија радиодифузерот кој отстапил време за некоја политичка партија или политичко движење за презентирање на нивните позиции, во истата програма мора да отстапи време за друга политичка партија или движење.

Во Италија сите политички партии имаат пристап до програмите на јавниот радиодифузер, при што тие имаат еднаков третман. Еднаквиот пристап за сите политички групи и партии важи за секоја програма на радиодифузерите со политичка содржина. И во периодите надвор од изборна кампања, општо правило е јавниот радиодифузер при емитувањето програми со политичка содржина, засебно од оние што се конкретно регулирани (прес - конференции, дебати, тркалезни маси), да обезбеди еднакви услови и непристрасност во поглед на пристапот и изразувањето идеи (Акт на Комитетот за парламентарна контрола).

Во Малта, регулаторното тело има обврска да ги организира шемите за политички емитувања (вклучувајќи ги политичките спотови со што подеднакво се распределува времето меѓу политичките партии претставени во Парламентот. Исто така, обврска на регулаторното тело е да обезбеди вестите да бидат презентирани на непристрасен начин и да биде запазена објективноста во поглед на прашањата што се предмет на политичка или индустриска контраверзност или кои се поврзани со актуелната јавна политика. Оваа обврска важи и за обезбедувањето соодветно балансиран дискусии и дебати кои им овозможуваат пристап на лицата од различни интересни групи и со различни ставови.

Во Романија, правилото една третина од вкупното време да биде доделено на парламентарната позиција, 1/3 на претставниците на централната власт и 1/3 за парламентарната опозиција е изменето во 2009 година и гласи: Во вестите, вклучувајќи ги и спортските вести, од вкупното време одвоено за политичарите, 60% ќе биде издвоено за претставниците на власта (сенатори, пратеници, претставници на централните и локалните

власти) и 40% за парламентарната опозиција, независните пратеници и вон - парламентарните политички партии и нивните локални претставници. Со цел точно информирање и слободно формирање мислење, радиодифузерите ќе ја земат предвид застапеноста на политичките партии и значењето на темите кои се предмет на расправа. Исклучок од ова правило е: а) времето доделено на премиерот кога ја претставува Романија на важни меѓународни настани, внатрешни или надворешни; б) времето отстапено за известувања и интервенции поврзани со природни катастрофи или епидемии и мерките за отстранување на нивните последици, овој исклучок не го анулира правото на опозицијата за изразување на мислењето на опозицијата за настанот и мерките преземени од властите.

Политичкиот плурализам во програмите на јавниот радиодифузен сервис – МТВ1 и МТВ2–албански јазик

Во Македонија, нема конкретни законски одредби за обезбедување на политичкиот плурализам надвор од период на изборна кампања. Меѓутоа, во Законот за радиодифузната дејност, во програмските стандарди е утврдено дека радио и телевизиските програми треба да се темелат врз принципите на отвореност за различни политички мислења и гледишта и објективно и непристрасно прикажување на настаните со еднаков третман на различните гледишта и мислења и овозможување на слободно оформување на мислењето на публиката за одделни настани и прашања и гарантирање на правото на одговор и исправка.

За да се оцени степенот на политички плурализам во вестите на телевизиските програмски сервиси на јавниот радиодифузен сервис, анализирано е по едно издание од дневно - информативната програма на МТВ 1 и на МТВ 2 – албански јазик, во периодот од 5 до 11 јули 2010 година, или по 7 дневника од двата сервиса. На програмата на МТВ1, анализирани се вестите со почеток во 19:30 часот, а на МТВ2 вестите на албански јазик, во 18:30 часот. Клучните учесници преку кои се евалуира политичкиот плурализам во оваа анализа се:

- 1) Владата
- 2) партиите кои го сочинуваат парламентарното мнозинство
- 3) партиите кои ја сочинуваат парламентарната опозиција

Табела 1: Политички институции вклучени во оценката на политичкиот плурализам:

<p>Влада на Република Македонија</p>
<p>Политички партии кои го сочинуваат парламентарното мнозинство:</p> <p>ВМРО ДПМНЕ Социјалистичка партија на Македонија Демократска обнова на Македонија Демократски сојуз ВМРО Македонска Демократска партија на Србите во Македонија Демократска партија на Турците на Македонија Сојуз на Ромите од Македонија Странка на Демократска акција на Македонија Демократска унија за интеграција</p>
<p>Политички партии кои ја сочинуваат парламентарната опозиција:</p> <p>Социјалдемократски сојуз на Македонија Нова социјалдемократска партија Либерална партија на Македонија Либерално-демократска партија Нова алтернатива Демократска партија на Албанците Партија за европска иднина Независни пратеници Нова демократија</p>

При спроведувањето на анализата земени се предвид и други актери кои имаат влијание врз политичките процеси кои се одвиваат во Македонија, во поширока смисла: меѓународни субјекти (амбасадори во РМ, други претставници на странски држави, претставници на меѓународни организации како Светска банка, ЕУ, НАТО); учесници од граѓанскиот сектор: граѓански здруженија/сојузи, синдикати, експерти), меѓутоа нивното учество не е пресметувано при извлекувањето оценка за политичкиот плурализам.

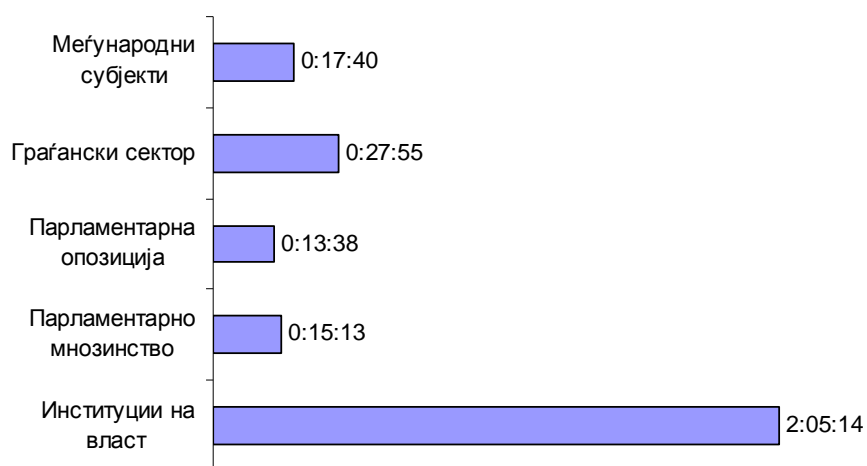
Застапеноста на секој од клучните политички актери се одредува од вкупното време на вестите, а не само од времетраењето на прилозите поврзани со нивните активности. Имајќи го предвид ефектот од изјавите на политичарите врз публиката, мерени се и нивните

директни обраќања. Забележани се и темите на прилозите, во согласност со претходно дефинирани категории.

МТВ1

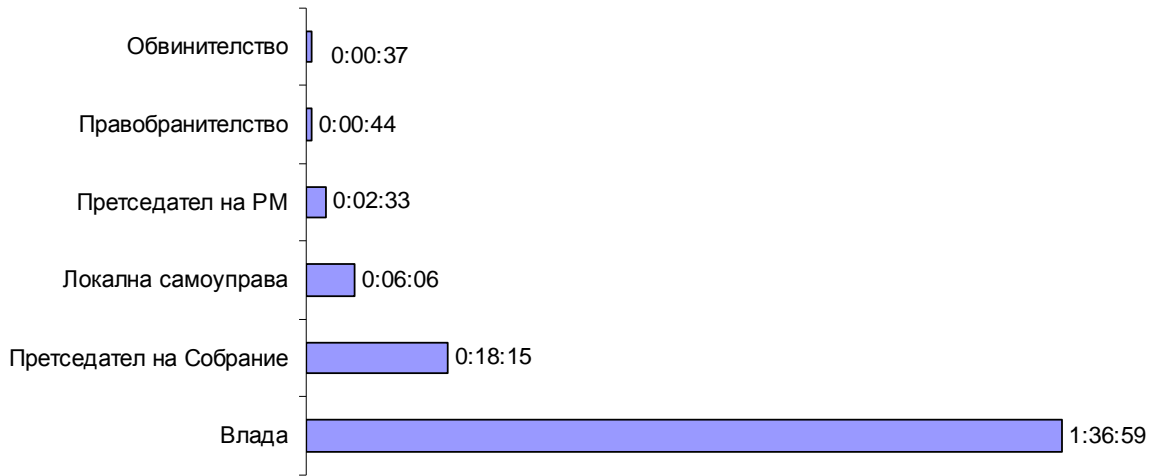
Според добиените резултати, вкупното времетраење на 7 анализирани дневници на МТВ1 изнесува 4 часа 7 минути и 18 секунди. Најзастапени во вестите се претставниците на институциите на власта (2:05:14), а по нив следуваат оние од граѓанскиот сектор (00:27:55) и меѓународните субјекти (00:17:40). Најмалку време – било како членови на Собранието било како членови на партиите кои се застапени во Собранието - имаат припадниците на партиите од парламентарното мнозинство (00:15:13), односно од парламентарната опозиција (00:13:38).

Графикон 1: Застапеност на сите политички субјекти

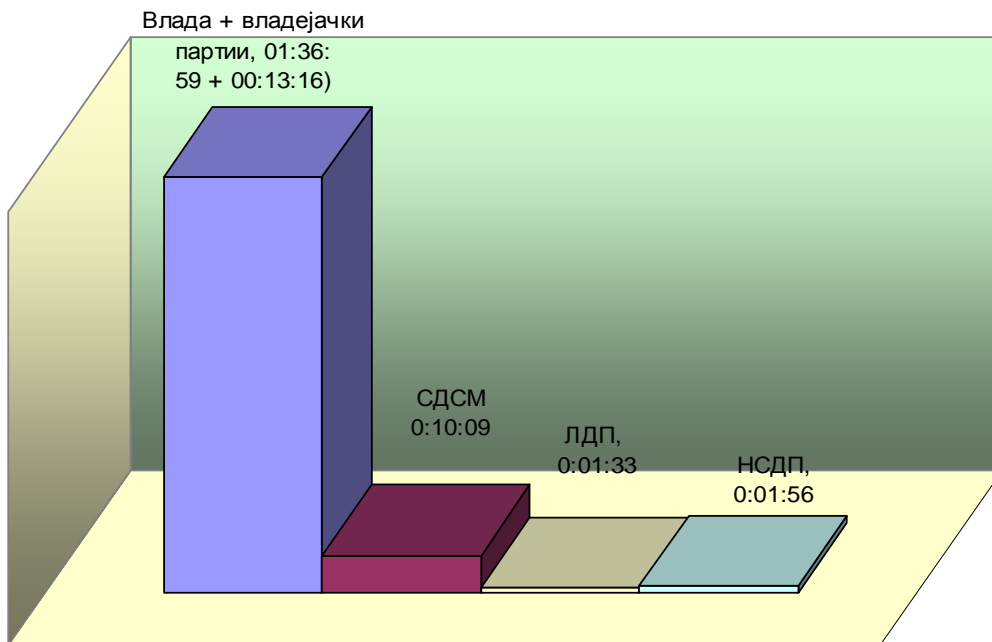
Очекувано, од институциите на власта, најзастапени се членовите на Владата. Времето одвоено за активностите на членовите на Владата (1:36:59) е всушност околу 2/3 од вкупното време одвоено за активностите на институциите на власт (2:05:14). Потоа, според застапеноста следува претседателот на Собрание (00:18:15), додека многу малку време е одвоено за локалната самоуправа (00:06:06), Претседателот на РМ (00:02:33), Правобранителството (00:00:44) и Обвинителството (00:00:37)

Графикон 2: Застапеност на институциите на власт

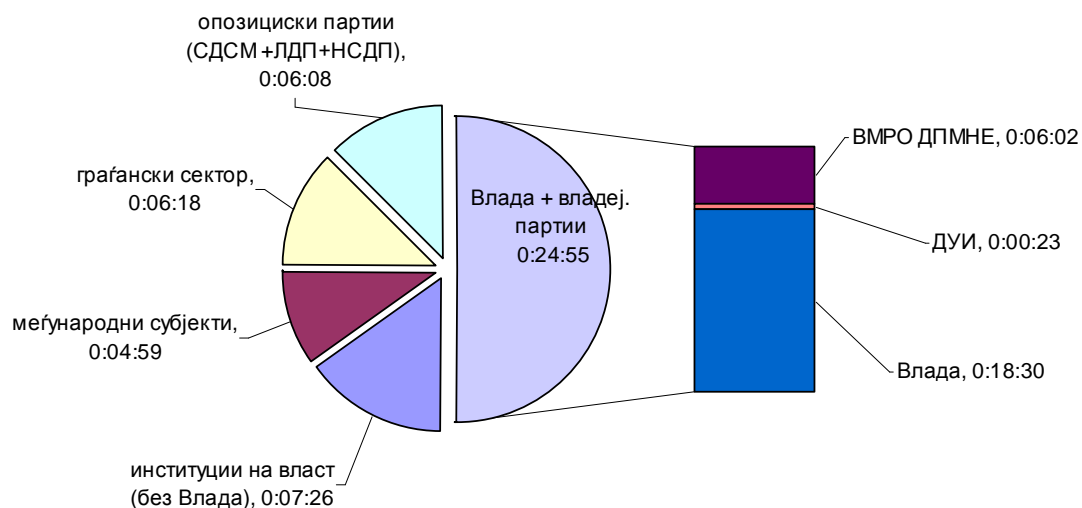
Кога ќе се спореди застапеноста на Владата заедно со владејачките партии, односно партиите кои се дел од парламентарното мнозинство наспроти опозициските партии се добива несразмерен однос. Имено, од вкупното време посветено на овие субјекти (2:03:53), околу деведесет проценти е одвоено за Владата и ВМРО ДПМНЕ и ДУИ (01:50:15), а останатото време, вкупно 00:13:38, за активностите на СДСМ, ЛДП и НСДП.

Графикон 3: Застапеност на Владата+владејачките партии наспроти опозициските партии

Имајќи ја предвид временската застапеност, може да се каже дека во вестите, емитувани на првиот програмски сервис на МТВ, во периодот од 05-11 јули 2010 година, не е обезбеден политички плурализам. Во прилог на оваа констатација е и застапеноста на директните обраќања: повторно најмногу време е отстапено за Владата на РМ (00:18:30), додека речиси еднакво време е одвоено за владејачките партии, ВМРО ДПМНЕ и ДУИ (00:06:25), наспроти опозициските партии СДСМ, ЛДП и НСДП (00:06:08)

Графикон 4: Времетраење на директни обраќања по субјекти

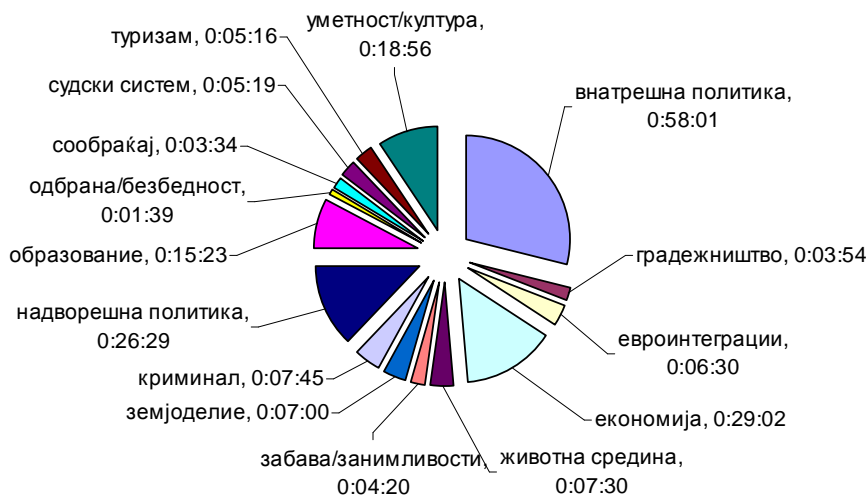

Емитувани се 5 интервјуа со вкупно времетраење од 38 минути и 31 секунда. Првото интервју е со Пале Саздов, државен секретар во Министерството за информатичко општество кој зборува за актуелните проекти на Министерството – интернет во руралните средини, бесплатни интернет клубови, електронско поврзување на системите во сите институции на Владата, воведување на електронски здравствени книшки. На 6 јули 2010 година вицепремиерот Васко Наумовски говори за белгиското претседателство со ЕУ и за напредокот на Македонија во процесот на интегрирање со Европската унија. На 7 јули 2010 година емитовано е интервју со Зоран Ставревски, министер за финансии и потпретседател на Владата на РМ за постигнатите резултати во областа на економијата, заздравувањето на македонската економија по светската криза и можното влијание на грчката економска криза врз македонската економија. На 10 јули гостин во вестите е министерот за образование Никола Тодоров кој зборува за актуелните состојби во образованието, со акцент на полагањето на државната матура и законските измени за намалување на партиципацијата на

студентите. На 11 јули емитуван е разговор со Трајко Вељаноски, претседател на Собранието, на теми поврзани со инцидентот во Собранието.

Ако се погледне структурата на домашните настани по области, ќе се види дека најголем медиумски интерес предизвикале настаните од областа на внатрешната политика (00:58:01), потоа од областа на економијата (00:29:02), надворешната политика (00:26:29), уметност/култура (00:18:56), а потоа следуваат темите од образованието (00:15:23).

Графикон 5: Структура на домашни настани по области

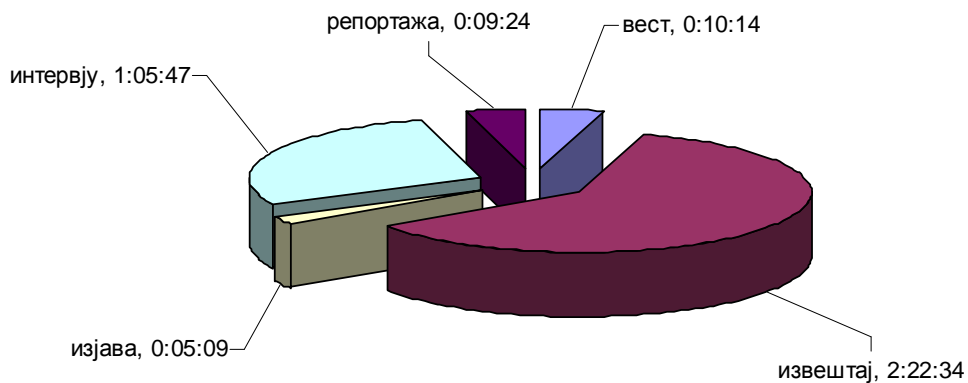

Најважен настан кој ја одбележа анализираната недела од областа на внатрешната политика беше инцидентот во Собранието на РМ, меѓу опозициските пратеници и собраниското обезбедување. Во врска со овој настан медиумот известуваше за партиските реакции, за разидувањата околу анкетната комисија чија задача беше да ја утврди одговорноста, за поднесената интерпелација за Вељаноски од СДСМ и НСДП. Помалку внимание добија Законот за финансирање на судството, измените во Законот за јавни набавки, посетата на министерот Јанакиевски на Охрид. Од доменот на образованието беа опфатени темите поврзани со полагањето на државниот матурски испит и отворањето канцеларии на Министерството за образование за пријавување корупција. Во фокусот на вестите од областа на надворешната политика беше Белгиското претседателство со ЕУ, посетата на вицепремиерот Наумовски во Брисел, средбата меѓу претседателот на Собранието Трајко Вељаноски и претседателката на Парламентот на Република Србија, Славица Ѓукиќ - Дејановиќ. Економските информации беа поврзани со доделувањето финансиска помош од Европската унија, Извештајот на Светската Банка, заемот од

Европската банка за обнова на македонската железница. Од областа на културата, внимание привлекоа снимањето на турскиот филм во Битола, отворањето на Охридско лето и учеството на рускиот диригент Михаил Плетњов, одржувањето на традиционалната Галичка свадба.

Во структурата на информациите за домашните и настаните од странство, по новинарски жанрови предничат извештаите (02:22:34), потоа интервјуата (01:05:47), додека помалку застапени жанрови се вест (00:10:14), изјава (00:05:09) и репортажа (00:09:24).

Графикон 6: Структура на информациите по новинарски жанрови

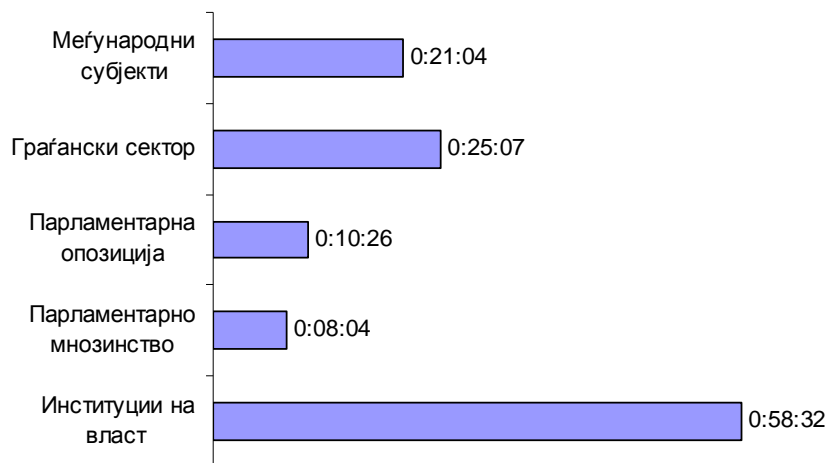
Според местото на случување, најзастапени се настаните од Скопје, што е сосема очекувано, со оглед на тоа што главниот град е и центар на административните случувања. Па така, од вкупно 3 часа 20 минути и 38 секунди, посветени на домашните настани, 2 часа 50 минути и 56 секунди се одвоени за настани од Скопје (од кои 02:32:11 како административно средиште). За настаните од другите градови има значително помалку минутажи: Битола – 00:02:49, Охрид – 00:10:28, Штип – 00:02:12, Прилеп – 00:02:06, Струга – 00:02:13, Гостивар – 00:03:53 и Ресен – 00:01:48.

МТВ2 – албански јазик

Вкупното времетраење на седумте анализирани дневници на МТВ2 – албански јазик изнесува 3 часа 55 минути и 32 секунди. И во вестите на албански јазик на програмскиот сервис МТВ2, најзастапени се претставниците на институциите на власта (00:58:32), а по нив следуваат оние од граѓанскиот сектор (00:25:07) и меѓународните субјекти (00:21:04).

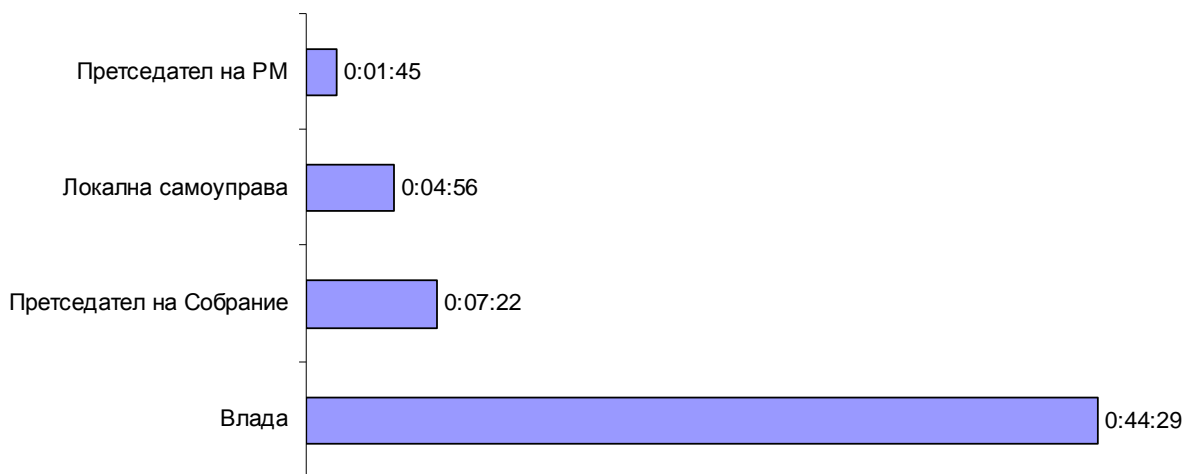
Времето меѓу парламентарно спротивставените страни е речиси подеднакво распределено: 8 минути и 4 секунди за парламентарното мнозинство и 10 минути и 26 секунди за парламентарната опозиција.

Графикон 7: Застапеност на сите политички субјекти

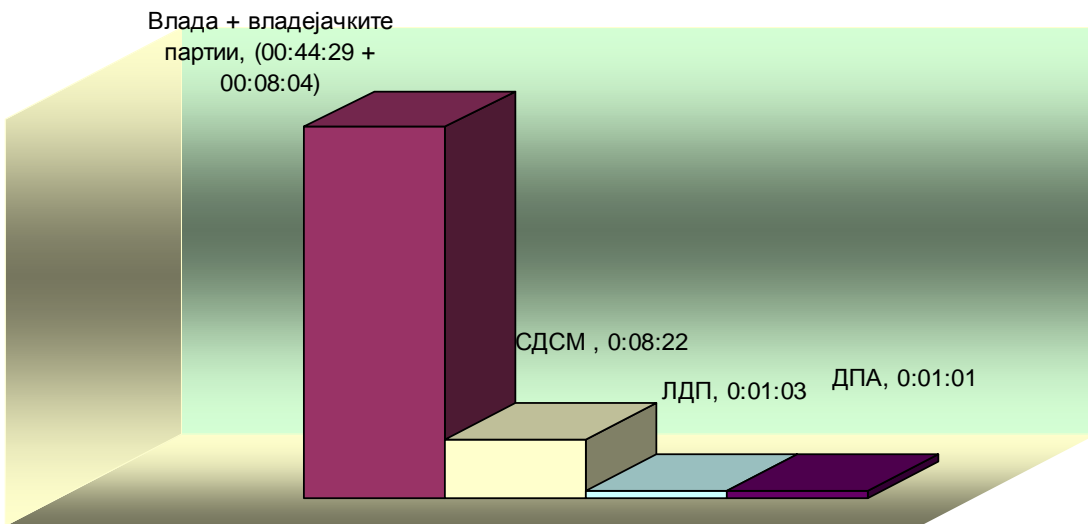
Од вкупното време одвоено за институциите на власта дури 44 минути и 29 секунди се за активностите на Владата на РМ и нејзините членови. Останатото време е за Претседателот на Собранието, г-дин Трајко Велјаноски (00:07:22), локалната самоуправа (00:04:56) и 1 минута и 45 секунди за посетата на претседателот на РМ Ѓорге Иванов, на Сараево.

Графикон 8: Застапеност на институциите на власт

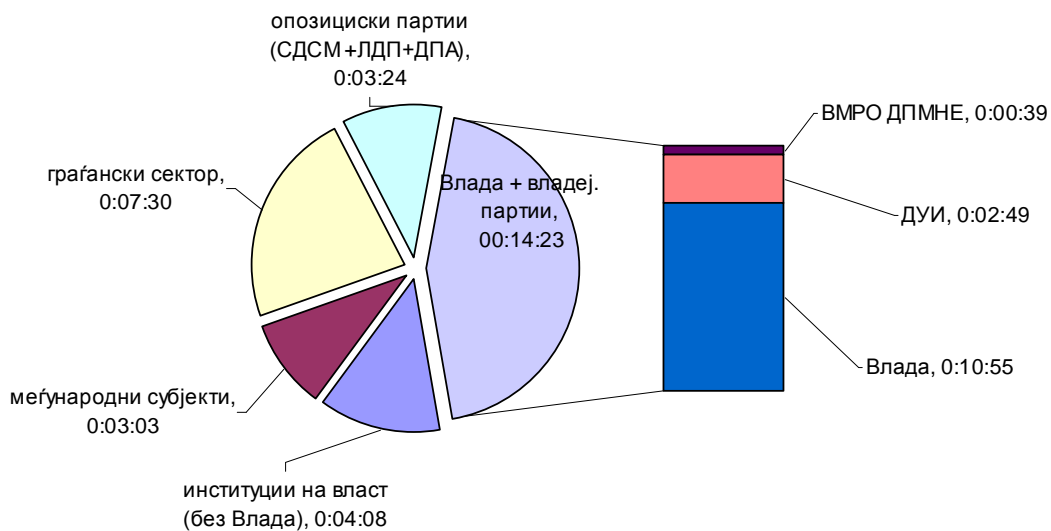
Како и кај Првиот програмски сервис, кога ќе се спореди застапеноста на Владата заедно со владејачките партии, односно партиите кои се дел од парламентарното мнозинство наспроти опозициските партии се добива несразмерен однос. Околу осумдесет и четири проценти од вкупното време (01:02:59) е одвоено за Владата и ВМРО ДПМНЕ и ДУИ (00:52:33), а останатото време, вкупно 00:10:26, за активностите на СДСМ, ЛДП и ДПА.

Графикон 9: Застапеност на Владата+владејачките партии наспроти опозициските партии

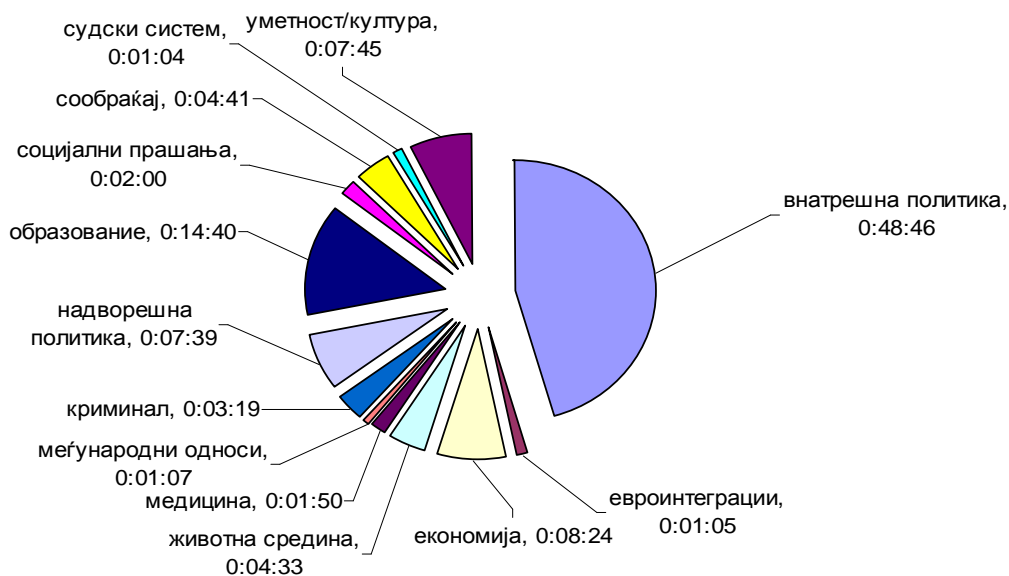
Со оглед на нерамномерната распределба на времето меѓу Владата и владејачките партии наспроти опозициските партии, може да се каже дека политичкиот плурализам не е обезбеден ниту на овој програмски сервис. Ова го потврдува и застапеноста на директните обраќања: повторно најмногу време е отстапено за Владата на РМ (00:10:55), додека приближно еднакво време е одвоено за владејачките партии, ВМРО ДПМНЕ и ДУИ (00:03:28) и опозициските партии СДСМ, ЛДП и ДПА (00:03:24).

Графикон 10 : Времетраење на директни обраќања по субјекти

Структурата на домашните настани по области е мошне слична на онаа од вестите на МТВ1.

Графикон 11 : Структура на домашните настани по области

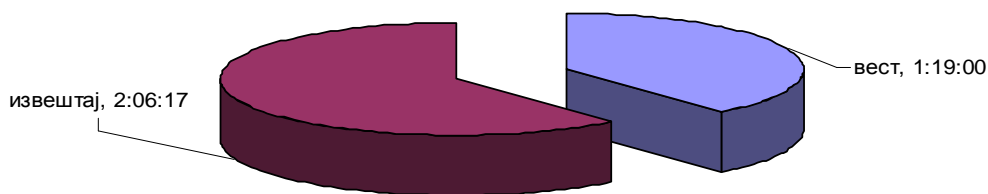

Имајќи ја предвид актуелноста на настаните во анализираната недела, во вестите и на овој програмски сервис најзастапени беа прилозите за инцидентот во Собранието меѓу опозициските партии и полициското обезбедување на Собранието. Следни по застапеност се

прилозите од областа на образованието (00:14:40), економијата (00:08:24), надворешната политика (00:07:39), а неколку минути се одвоени и за информирање на гледачите за започнувањето на културната манифестација "Топол летен културен бран", одржувањето на концертот во Тетово по повод 4 јули, денот на независноста на САД, како и за промоцијата на брошура за Мајка Тереза од страна на граѓанското движење РАЗБУДИ СЕ.

Информациите за домашните и настаните од странство медиумски се обработени со новинарските жанрови извештај (02:06:17) и вест (01:19:00).

Графикон 12: Структура на информациите по новинарски жанрови

Според местото на случување, како и кај МТВ1 предничат настаните од Скопје - 01:29:52 од вкупно 1 час 59 минути и 8 секунди.

Констатации од анализата и препораки:

Во Законот за радиодифузната дејност нема конкретни одредби кои процентуално ја одредуваат застапеноста на различните политички гледишта. Меѓутоа, насоките се содржани во програмските стандарди и член 120 и 121 од Законот. Член 68 став 2 алинеа 8 и 9, коишто се однесуваат на сите медиумски сервиси, пропишуваат дека радио и телевизиските програми треба да обезбедат „отвореност за различни политички мислења и гледишта“ и „објективно и непристрасно прикажување на настаните со еднаков третман на различните гледишта и мислења и овозможување на слободно оформување на мислењето на публиката за одделни настани и прашања“. За јавниот сервис, Законот пропишува дека „МРТ е должна да создава и емитува програми од јавен интерес со кои се одразува општествениот и културниот плурализам во државата, а кои се состојат од информативни, културни,

образовни, спортски и забавни содржини“. Понатаму, МРТ е должна при создавањето и емитувањето на програмите да ги почитува професионалните принципи и на различните интереси во општеството да им обезбеди рамноправен пристап, да се залага за слободата и плурализмот на јавното мислење.

При оценувањето на степенот на плурализам, по примерот на други европски земји, Владата и владејачките партии се прикажувани заедно наспроти опозициските партии за да се види (не)присуството на различни политички мислења, ставови, па и идеолошки разлики. Ако се анализира на овој начин, се добива еден навистина несразмерен однос, во полза на Владата и владејачките партии. Во вестите на МТВ1, од вкупното време, 2 часа 3 минути и 53 секунди, за Владата и ВМРО ДПМНЕ и ДУИ е одвоен 1 час 50 минути и 15 секунди, а останатото време, вкупно 13 минути и 38 секунди за активностите на СДСМ, ЛДП и НСДП. На МТВ2 – албански јазик, од вкупно 1 час 2 минути и 59 секунди, за Владата и ВМРО ДПМНЕ и ДУИ се одвоени 52 минути и 33 секунди, а за СДСМ, ЛДП и ДПА 10 минути и 26 секунди. Истата ситуација е и со директните обраќања: на МТВ1, од вкупно 49 минути и 46 секунди, за Владата на РМ се одвоени 18 минути и 30 секунди, додека речиси еднакво време е одвоено за владејачките партии, ВМРО ДПМНЕ и ДУИ – 6 минути и 25 секунди, наспроти опозициските партии СДСМ, ЛДП и НСДП - 06 минути и 8 секунди. На МТВ2, од вкупно 32 минути и 28 секунди, за Владата на РМ се одвоени 10 минути и 55 секунди, додека приближно еднакво време е одвоено за владејачките партии, ВМРО ДПМНЕ и ДУИ – 3 минути и 28 секунди и за опозициските партии СДСМ, ЛДП и ДПА – 3 минути и 24 секунди.

Резултатите од анализата на вестите на Првиот програмски сервис – МТВ 1 и на вестите на албански јазик на МТВ2, емитувани во периодот од 5 до 11 јули 2010 година, покажуваат дека јавниот радиодифузен сервис не обезбедил политички плурализам. Меѓутоа, анализата на распределбата на времето меѓу овие субјекти засебно (Владата, владејачките и опозициските партии), укажува на една друга ситуација: 90%, односно 84% од времето е одвоено за активностите на Владата, додека останатите проценти се приближно подеднакво распределени меѓу владејачките и опозициските партии. Во вестите на МТВ1, за Владата е одвоено 1 час 36 минути и 59 секунди, за владејачките партии 13 минути и 16 секунди, а за опозициските партии 13 минути и 38 секунди. На МТВ2, за Владата се одвоени 44 минути и 29 секунди, за владејачките партии 8 минути и 4 секунди, а за опозициските 10 минути и 26 секунди. Во прилог на ова е и емитувањето интервјуа со претставници на Владата, вкупно четири, чии теми покрај актуелните состојби се и остварените проекти на Владата на РМ. Ова покажува дека политичкиот плурализам не е обезбеден поради доминантната застапеност на Владата.

Неспорно е дека јавниот радиодифузен сервис треба да ги информира граѓаните за активностите на власта, но исто така МРТ е должна да обезбеди програмите што се

емитуваат да бидат заштитени од какво и да е влијание на власта, политички организации или центри на економска моќ. Тоа значи, дека центрите на моќ, било на политичка било на економска, мора да го почитуваат начелото на уредувачка независност и да ги поттикнуваат медиумите да и достават на јавноста разновидна медиумска содржина која може да промовира критичка дебата и пошироко учество на припадници на различни политички и социјални групи.

Со оглед на тоа што политичкиот плурализам е опфатен, пред се, со програмските стандарди и за нивно непочитување не се предвидени мерки, Законот не може да спречи прекумерно претставување или промовирање на политичките убедувања и на идеологијата на една политичка партија (без разлика дали владејачка дали опозициска) ниту пак, гарантира праведна распределба на медиумскиот простор. Одреден степен на правна заштита во врска со погрешно претставување во медиумите е обезбеден со правото на исправка и одговор.

Имајќи ги предвид резултатите од анализата, на јавниот радиодифузен сервис треба да му се укаже дека во неговите програми треба да има поголема застапеност на различни политички гледишта. Со оглед на интензитетот и значењето на активностите на Владата, очекувано е тие да бидат позастапени, меѓутоа, јавниот сервис мора да води сметка да не се претвори во сервис на Владата и неговите програми да не служат како инструмент за промовирање, претежно на владината политика и проекти. Всушност, како што е посочено и во Препораката П (2007)3 на Комитетот на министри до земјите - членки за улогата на јавниот сервис во информациското општество, јавниот сервис треба да има водечка улога во преиспитувањето на националните влади и меѓународните владини организации, така што ќе ја зголемува нивната транспарентност, одговорност пред јавноста и легитимитет, ќе помага да се елиминира демократскиот дефицит и ќе придонесува за развој на европската јавна сфера.